

POMAGAJ SI SAM

ISSN številka: 2232-3600
14. marec 2022

IZDAJA:
Salomon d. o. o. Ljubljana
Vevška cesta 52,
1260 Ljubljana Polje
Davčna: SI84996340
Matična: 5542421000
TRR: IBAN SI56 0700 0000 3207 395
www.media24.si

DIREKTOR: Gregor Repič

DIREKTORICA UREDNIŠTEV:
Maja Pristovnik

UREDNIŠTVO:
Vevška cesta 52, 1260 Ljubljana Polje
tel.: (01) 588 04 00
faks: (01) 585 88 88
e-pošta: jana@media24.si

ODGOVORNA UREDNICA: Melita Berzelak

LIKOVNA IN TEHNIČNA UREDNICA:
Ksenija Konvalinka

SOUSTVARJALCI REVJE:
Simona Furlan, Biba Jamnik Vidic, Lara Jelen,
Urška Krišelj Grubar, Stane Mažgon, Darja
Rogelj, Renata Uzman, Metka McCully Žigon

LEKTORICA: Irena Kristan Bradač

OGLASNO TRŽENJE:
Vevška cesta 52
1260 Ljubljana Polje
tel.: (01) 588 03 70, 588 03 73
faks: (01) 585 88 87
e-pošta: revije@media24.si

KOLPORTAŽA:
Vevška cesta 52
1260 Ljubljana Polje
tel.: (01) 588 03 62; faks: (01) 585 88 87

NAROČNINE:
Vevška cesta 52, 1260 Ljubljana Polje
tel.: (01) 588 03 65, 588 03 63
faks: (01) 585 88 87
e-pošta: narocnine@media24.si

Posamezen izvod stane 3,49 EUR. Na podlagi Zakona o spremembah in dopolnitvi Zakona o davku na dodano vrednost (ZDDV-1L; Ur.l. RS, št. 72/19) sodijo časopisi in periodične publikacije med blago, za katerega se obračuna DDV po stopnji 5%. Naročniki imajo posebne ugodnosti. Naročite se lahko pisno (klasična in elektronska pošta) ali telefonsko. Revijo boste začeli prejemati po prvem plačilu od tekoče številke naprej. Naročina za tujino se poravnava za eno leto vnaprej in znaša 37 EUR, z letalsko poštnino pa 42 EUR. Za vse druge informacije v zvezi z naročanjem edicije smo na voljo na zgoraj navedenih telefonskih številkah ali elektronski pošti. Naročina se podaljšuje samodejno do vašega pisnega ali ustnega preklica. Nenaročenih besedil in fotografij ne vračamo.

FOTOGRAFIJE: Mateja J. Potočnik, Šimen Zupančič in Shutterstock

Izdajatelj Salomon, d. o. o., izrecno prepoveduje reprodukcijo vsebin, objavljenih v reviji Pomagaj si sam. Za spremljanje vsebin za pripravo in posredovanje oziroma tako imenovani kliping ste z družbo Salomon, d. o. o., dolžni skleniti pisno pogodbo.

TISK:
SALOMON d. o. o.
Papirniški trg 17, 1260 Ljubljana Polje
13. marec 2022,
natisnjeno v 15.000 izvodih

NAROČNINE:
(01) 588 03 65

SLOVENIJA SE PREBUJA

V zadnjem desetletju so korporacije sistematično prevzemale semenarska podjetja po svetu. Tako je zdaj že skoraj 90 odstotkov semen v rokah desetih podjetij, ki so hkrati največji proizvajalci gnojil, pesticidov in herbicidov. Danes, ko se soočamo s svetovno epidemijo, ko Evropi grozi vojna in posledično lakota, je še toliko pomembnejše, da poskrbimo za samooskrbo. Pogoj za samooskrbo pa so lastna semena. Zato je še posebej razveselljivo, da se Slovenija na tem področju pospešeno prebuja.

Tekst: **BIBA JAMNIK VIDIC**

Poleg pri Amarantu, prvi slovenski ekološki semenarski hiši, ki ponuja več kot 400 sort semen zelenjadnic in zelišč, lahko semena, vsa so vzgojena na posestvu v Lazah pri Gobniku, kupite tudi pri društvu Raznolikost. Na Gorenjskem od leta 2018 deluje Semenjalnica – hranilnica ekoloških semen, ki je letos v prodajo ponudila lokalno pridelana tradicionalna semena fižola in graha. Že deset let pa slovenske vrtničarje s semeni s Štáfeto semen »oskrbuje« tudi Ekoci. Letos so šli še korak dalje. V sodelovanju z ekipo Društva za celostno samooskrbo in Fanči Perdih iz Amaranta so zasnovali projekt- Svetovalni center za spodbujanje sonaravnega vrtnarjenja. Semena si lahko izposodite tudi v nekaterih knjižnicah.

Inovativni projekt Goriške knjižnice

Saša Vidmar, bibliotekarska specialistka, koordinatorica območnih nalog, pove, da so o knjižnici semen začeli razmišljati že leta 2017. »Predlog, da bi naredili knjižnico semen, po vzoru podobnih knjižnic, ki že od leta 2000 delujejo v Ameriki, je prišel iz lokalne skupnosti. Ko smo začeli raziskovati, kako to počnejo v Ameriki, kjer je izposoja semen zelo razširjena, smo se nad idejo navdušili. Tudi zato, ker vloga knjižnic ni samo izposoja knjig. Knjižnice so ustanove, ki so družbeno odgovorne, in ena od takih odgovornosti je tudi zaščita avtohtonih semen pred vplivom semenarskih korporacij. In ker so na našem koncu izmenjevalnice semen aktiv-

ne že dolga leta, smo vedeli, da bo ideja padla na plodna tla.« V Ameriki, pove Vidmarjeva, so knjižnice na ta način vzpodbudile tudi samooskrbo in povezovanje prebivalcev v lokalnih skupnostih. Na Goriškem se že lahko pohvalijo, da tudi mladi povprašujejo po semenih. »Ko so lani ljudje prinesli semena, so bili to entuziasti, ki semena z občutkom in ljubeznijo hranijo iz roda v rod. Lepo je bilo videti, ko so se jim pridružili mladi, ki jih je zanimalo, kako vrtnariti. Veseli nas, da so se pripravljeno učiti in podati na pot samooskrbe. Mi jim bomo pomagali s semeni, ki bodo na ta način krožila in ostala naša.« S pomočjo zunanega izvajalca, se pohvali Vidmarjeva, jim je uspelo razviti tudi posebno računalniško aplikacijo. »To nas še posebej veseli, ameriške

V izmenjevalnici semen sodelujejo le preverjeni pridelovalci semen, ki semen ne pridelujejo za industrijske potrebe. Semena so večinoma pridelana biodinamično v okviru društva Ajda.

knjižnice izposojejo semena namreč še vedno vodijo ročno. Naša aplikacija nam je delo precej olajšala, saj omogoča, da se semena izposojajo in vračajo na podoben način kot knjige, le čas izposoje je daljši. Vrtničarji si spomladi izposodijo semena vrtnin, jeseni pa vrnejo semena iste rastline, ki so jih vzgajali sami. Sicer pa nam računalniška

aplikacija omogoča tudi vpogled v katalog vseh semen v zbirki in preverjanje sledljivosti. To pomeni, da lahko še po nekaj letih ugotovimo, od kod neko seme izvira.« Ker je semenarjenje prava znanost, so v knjižnici poskrbeli tudi za izobraževanje. »Vrtničarjem od potrebnega znanja pomagamo z gradivi, organiziramo pa tudi delavnice in preda-

Ekoci (Ekološka civilna inicativa) je leta 2012 organizirala prvo Štáfeto semen – gibanje za ohranjanje slovenskih semen in samooskrbo.

vanja strokovnjakov. Projekt pa prvenstveno sloni na zaupanju. Verjamemo, da ljudje delujejo z dobrimi nameni. Tudi zato ne bomo nikogar grajali, če mu ne bo uspelo pridelati semen in jih jeseni vrniti v knjižnico. Razlog bomo le zapisali v opombi, prav tako pa tudi vse drugo, kar se bo dogajalo s semeni. Če bomo ugotovili, da iz določenega semena

ni zrastle prava rastlina, bomo to za beležili in semena umaknili.« Knjižnica bo vsako leto, preden bodo semena šla v izposajo, preverila tudi njihovo kaljivost. In kdo si lahko izposodi semena v njihovi knjižnici? »Pogoj je članstvo v naši knjižnici. Je pa trenutno v knjižnico semen včlanjenih približno 50 ljudi. Verjetno bi jih bilo več, če nam je lani ne bi zagodel covid. Projekt bomo konec marca še enkrat predstavili, takrat bomo tudi zbirali nova semena za našo zbirko, v kateri je trenutno okoli 80 vrst semen.« Vzoru Goriške knjižnice sledijo tudi druge knjižnice po Sloveniji. »Knjižnica semen deluje že v Knjižnici Mirana Jarca Novo mesto, kmalu jo pričakujemo še v Lavričevi knjižnici Ajdovščina, Krajevni knjižnici Semič (Knjižnica Črnomelj) in Knjižnici Sevnica. Glas se zelo hitro širi in že navezujemo stike tudi z drugimi knjižnicami po Sloveniji.« Vsaka knjižnica, ki se jim bo pridružila, razloži Vidmarjeva, bo dobila računalniško aplikacijo in grafično podobo knjižnice semen.

Društvo Raznolikost vzgaja semena rastlin, ki cvetijo in plodijo v naših razmerah

Petra Sladek Ashour, ustanoviteljica in predsednica društva Raznolikost, ki deluje na 16 ha veliki kmetiji Lambergar v Lazah pri Gobniku, pove, da delujejo že od leta 2006. »Najprej smo bili registrirani kot za-

vod, od leta 2016 delujemo kot društvo. Zasajen imamo botanični vrt, v katerem so mediteranske rastline, doprezimne trajnice, zbirke dreves in okrasnih grmovnic, travniški sadovnjak ter učni nasad jagodičnic. V ogrevanem rastlinjaku pa imamo še tropske rastline, kaktuse in mesojedke.« Pove, da veliko delajo tudi na izobraževalnem področju. »Letos smo

Društvo Raznolikost ima v svoji zbirki približno 200 sort paradižnika, med njimi so tudi eksoti, kot je na primer drevesni paradižnik.

Semenjalnica – hranilnica ekoloških semen od leta 2018 deluje na Gorenjskem. Od letos ekološka semena stročnic, ki jih je pridelalo deset njihovih kooperantov, tudi prodajajo.

Društvo Raznolikost se z vzgojo semen ukvarja že 16 let, od letos so vpisani v uradni register pridelovalcev semen. V njihovi semenski zbirki je okoli 600 vrst in sort najrazličnejših rastlin.

že izvedli delavnico o vzgoji sejank, pripravljamo pa tudi delavnice o potaknjencih, cepljenju sadnega drevja, o semenarstvu (križanje in vzdrževanje sort, pobiranje, čiščenje, shranjevanje semen), organiziramo tudi razstavo različnih sort paradižnika. Z vzgojo semen se društvo ukvarja že 16 let. Najprej za lastno rabo, pozneje za obiskovalce botaničnega vrta, letos pa smo z registracijo dejavnosti seme v registru pri UVHVV stopili v (pol)profesionalne vode. Tako, da so sedaj naša semena na voljo vsem. Vsa semena iz naše ponudbe so vzgojena pri nas, tudi eksoti, kot sta na primer papaja in drevesni paradižnik. Testiramo pa tudi precej sort zelenjadnic. V ponudbi imamo izključno vrste in sorte, ki v naših razmerah cvetijo, plodijo in iz katerih lahko pridelamo kakovostno seme. V naši semenski zbirki je trenutno okoli 600 vrst in sort najrazličnejših rastlin. Od tega približno 200 sort paradižnika in kakih sto sort preostalih zelenjadnic in

žit. Na spletni strani društva so objavljene tudi katalogi s cenami. Društvo pa je od lani, kot prvo v Sloveniji, registrirano tudi za vzgojo sadik mesojedih rastlin. Mesojede rastline so nekaj posebnega in med obiskovalci vedno pritegnejo veliko pozornosti. So priljubljena tema obiskov šol in najpogostejša želja za predstavitev na šolah. Vedno jih pokažemo tudi na različnih razstavah in sejmih. Zanje izdajamo tudi rastlinske potne liste in tako naše rastline že potujejo k strankam po vsej EU. Trenutno so na voljo različne vrčkovke (Sarracenia), rosike (Drosera) in nekaj sort muholovke (Dionaea muscipula). Ljudje, pove Sladek Ashourjeva, zmotno mislijo, da so mesojedke težke za gojenje. Seveda si lahko omislite vrsto, ki potrebuje ogrevanje substrata in umetno osvetlitev. Vendar mi takih ne gojimo. V naši ponudbi so izključno preproste vrste, mnoge celo prezimne v Sloveniji. Vse pa so primerne za gojenje v stanovanju.

Semenjalnica – hranilnica ekoloških semen

Maja Kolar, strokovna sodelavka Inštituta Ekosemena: »Konec leta 2018 je v prostorih Čebelarkega centra Lesce začela delovati Semenjalnica – hranilnica ekoloških semen. V Semenjalnici se ukvarjamo z lokalno pridelavo ekoloških semen, ker si želimo, da bi se lokalna oziroma tradicionalna semena ohranila, s čimer bi ohranili tudi regionalno biotsko pestrost.« V projekt pridelave ekoloških semen stročnic, fižola in graha se je doslej vključilo deset kooperantov. Semenjalnica od kooperantov odkupi semena, strokovno oceni njihovo kakovost v laboratoriju in skrbi za ustrezno hrambo semen v hranilnici. Najkakovostnejša semena naslednje leto razdeli kooperantom, ki tako že posejajo lokalno pridelana semena. Nekaj semen pa je trenutno tudi že

Marca 2020 so v prostorih Goriške knjižnice v Novi Gorici odprli prvo knjižnico semen v Sloveniji.

na razpolago za prodajo zainteresiranim kupcem. Kolarjeva meni, da bi se morali bolj zavedati pomena lokalno vzgojenih semen. Tako vzgojeno seme je namreč prilagojeno na lokalne okoljske razmere in je odpornejše proti boleznim in suši. Rastline se prilagodijo lokalnim razmeram šele v nekaj generacijah, kar pomeni, da moramo uporabljati semena, ki so bila pridelana tam, kjer jih bomo posejali. Izkušnje kažejo, da se v ekološkem kmetijstvu dobro obnesejo stare sorte, ki so pridelane v lokalnem okolju.

Štáfeta semen – gibanje za ohranjanje slovenskih semen in samooskrbo

Irena Rotar, soustanoviteljica in gonilna sila Ekoci (Ekološke civilne iniciative), pove, da se je Štáfeta semen rodila leta 2012. »Naše poslanstvo je aktivirati ljudi, da se naučijo sejati, ohranjati in izmenjevati semena, kot so to počele naše babice, ki so v novi dom za doto prinesle najlepša semena. Ekoci že deset let ozavešča s konkretnimi aktivnostmi o pomenu avtohtonih semen in samooskrbe. Naše aktivnosti vključujejo setev, izmenjavo in hranjenje semen, kjer lahko sodeluje vsak, ki ima najmanj 33 zrn semen. 11 jih poseješ, 11 izmenjaš, 11 jih shraniš za naslednje leto.« Rotarjevo še posebej veseli, da je njihovo gibanje za samooskrbo in aktivni pozitivni pristop doslej podprlo veliko ozaveščenih ljudi. »Od posameznikov, vzgojiteljev, institucije, stroke, politike do naprednih medijev. Podprli so nas tudi na ministrstvu za kmetijstvo. Ponosni smo, da se je izmenjava semen v teh letih še razširila.« V gibanju zelo pazijo, da sodelujejo le preverjeni pridelovalci semen, ki

jih ne pridelujejo za industrijske potrebe. Tu gre za ljubiteljske vrtničarske semenarje, ki pridelujejo zase in imajo kakšno prgišče semen več ter ga prinesejo na Izmenjevalnico. Semena so pridelana večinoma biodinamično, v okviru društva Ajda. Za cepiče starih sadnih sort pa smo se povezali s sadjarjem Slavkom Turšičem iz Sadjarskega dru-

štva Borovnica. Pri njem najdete tudi stare sorte, ki niso vpisane na sortno listo, ampak jih ljudje hrani-jo iz roda v rod, podobno kot stare sorte koruze, zelene solate, kot je hrastov list, ognjič, bob, kamilica, buče, pšenica enozrnica, razne stare sorte fižolov, ajde in stare sorte zelenjave. Rotarjevo pa žalosti, da dragocenih avtohtonih in tradicionalnih sort semen ne cenijo na Kmetijskem inštitutu Slovenije. »Njihovi genski banki smo podarili

kar nekaj teh semen, vendar se niso potrudili, da bi jih razmnožili. Na inštitutu delujejo le v skladu z zakonodajo in zapletenimi postopki. To pomeni, da če semena ne vložijo uradni pridelovalec semen in vzdrževalec sorte, ga ne uvrstijo v postopek za preučevanje semen. Posledično tako seme ne pride do postopka za vpis na sortno listo semen. Zato smo Izmenjevalnico zdaj organizirali tako, da bodo semena v roke ljudi prišla kot narodno bogastvo. Ko bodo znova in znova posejana, bodo rasla in dajala vedno nove plodove, ne glede na to, ali so vpisana na uradne sezname. Vseeno pa še vedno upam, da se bo med pridelovalci našel kdo, ki bo šel preko zahtevnih postopkov in začel pridelovati avtohtona semena tudi za trg.«

Zaživel prvi center avtohtonih in eko sadik

Da bi dosegli čim večjo samooskrbo, sta letos Irena Rotar in njena ekipa iz Ekoci dali pobudo, da se vzpostavi center za vzpodbujanje sonaravnega vrtnarjenja na

Vranskem. »S Sanjo Lončar in ekipo Društva za celostno samooskrbo ter Fanči Perdih iz podjetja Amaran izvajamo delavnice, na katerih učimo ljudi, kako vzgojiti sadike. V času nepredvidljivih zdravstvenih, gospodarskih, političnih in podnebnih sprememb taka znanja namreč postajajo čedalje pomembnejša. Veseli jo, da se v projekt že vključujejo prebivalci Spodnje Savinjske doline in tudi širše. V Svetovalnem centru za spodbujanje sonaravnega vrtnarjenja lahko ljudje kupijo tudi ekološka semena Amaran in avtohtone sadike, ki so prilagojene na naše rastne pogoje. Prodajajo pa tudi zelenjavo in svetujejo ter izobražujejo o sonaravnem vrtnarjenju. Redno izvajajo izobraževanja o tem, kako se lotiti samooskrbe, ki jih izvaja Sanja Lončar, organizira pa Ekoci. Povezali so tudi teorijo in prakso. Udeleženci predavanj svoja znanja v rastlinjakih že prenašajo v prakso. Organizirali pa smo tudi ustvarjalni natečaj Od besed k dejanjem – od semena do krožnika, na katerega smo povabili šole, vrtnice, domove za starejše in razna društva, ki delujejo na področju Spodnje Savinjske doline. Za več informacij o ustvarjalnem natečaju in za prijave na izobraževanje nam lahko pišejo na naslov center.sonaravnega.vrtnarjenja@gmail.com.«

Razmišljate o prihodnosti? Soustvarjajte jo!

vozila iz zaloge

TUCSON Plug-in Hybrid, KONA Electric in IONIQ 5.

Prihaja novo obdobje mobilnosti v katerega vas Hyundai popelje s tremi naj sodobnejšimi modeli. Popolnoma električni IONIQ 5 ima streho s sončnimi celicami, ki daljša doseg vozila, medtem ko se KONA Electric ponaša z izjemnim dosegom do 484 km* z enim polnjenjem. TUCSON Plug-in Hybrid ponuja povsem električno vožnjo s pritiskom na gumb, za daljše poti pa poskrbi še učinkovit bencinski motor. Vsi so zasnovani tako, da vam omogočajo suveren način premikanja v prihodnost.

Hyundai je na poti, da do leta 2045 postane podnebno nevtralen podjetje. Električna mobilnost je šele začetek.

5 Garancije na energijsko učinkovitost | 8 Garancije na baterijo

Povprečna poraba goriva: 0,0 – 1,383 l/100 km, emisije CO₂: 0,0 – 31,40 g/km. Emisije onesnetih zrakov iz avtomobila pri praznem posajenju pripravljajo k posajenju kakovostni zunanji zrak. Pripravnost stati k čistemu povzračju koncentracijam pripravnega zraka, delcev PM₁₀ in PM_{2,5} ter stabilnih oksidov. Silke so simbolne. Akcija velja do razprodaje zalog. Več informacij vsesah na akcijo ponudbo je na voljo pri posajenju prodajalci vozil Hyundai. Pogod garancije in podatki o specifični porabi goriva in emisijah CO₂ so na voljo na www.hyundai.si. *Doseg glede na WLTP cikel. Doseg se lahko nekoliko razlikuje glede na razmere na cesti, način vožnje in temperaturo. Odstaven je tudi od vrste pnevmatik, s katerimi je opremljeno vozilo.